

KOSOVO SPECIALIST CHAMBERS
DHOMAT E SPECIALIZUARA TË KOSOVËS
SPECIJALIZOVANA VEĆA KOSOVA

Predmet: KSC-BC-2020-06
Tužilac protiv Hašima Tačija, Kadrija Veseljija, Redžepa Seljimija i Jakupa Krasnićija

Rešava: Pretresni panel II
sudija Čarls L. Smit III, predsedavajući sudija
sudija Kristof Barte
sudija Genel Metro
sudija Fergal Gejnor, rezervni sudija

Sekretar: Fidelma Donlon

Datum: 18. maj 2023.

Jezik: engleski

Stepen tajnosti: javno

**Odluka o zahtevu odbrane za formalno primanje na znanje pravosnažno
utvrđenih činjenica, s javnim prilogom 1**

Vršilac dužnosti specijalizovanog tužioca
Aleks Vajting

Branilac Hašima Tačija
Gregori Kiho

Zastupnik žrtava
Sajmon Loz

Branilac Kadrija Veseljija
Ben Emerson

Branilac Redžepa Seljimija
Džefri Roberts

Branilac Jakupa Krasnićija
Venkatešvari Alagenda

PRETRESNI PANEL II (u daljem tekstu: panel), na osnovu članova 3(2)(d) i (3), 12 i 21 Zakona br. 05/L 053 o Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu (u daljem tekstu: Zakon) i pravila 95(5), 104(1)(b), 138 i 157(2) Pravilnika o postupku i dokazima pred Specijalizovanim većima Kosova (u daljem tekstu: Pravilnik), donosi sledeću odluku.

I. TOK POSTUPKA

1. Dana 18. januara 2023. na konferenciji za pripremu suđenja panel je naložio (i) da Specijalizovano tužilaštvo (u daljem tekstu: tužilaštvo) i četiri tima odbrane (u daljem tekstu zajedno: odbrana) do 1. marta 2023. u 16:00 časova dostave podneske za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica, i (ii) da druge strane i učesnici u postupku odgovore dostave do 3. aprila 2023. u 16:00 časova, a replike do 10. aprila 2023. u 16:00 časova.¹
2. Dana 20. februara 2023. odbrana g. Hašima Tačija (u daljem tekstu: Tačijeva odbrana) obavestila je pretresni panel, tužilaštvo i zastupnika žrtava da namerava da se pozove na nužnu odbranu (u daljem tekstu: obaveštenje Tačijeve odbrane).²
3. Dana 1. marta 2023. odbrana je dostavila zajednički podnesak za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica (u daljem tekstu: zajednički podnesak odbrane).³
4. Dana 2. marta 2023. tužilaštvo je odgovorilo na obaveštenje Tačijeve odbrane (u daljem tekstu: odgovor tužilaštva na obaveštenje Tačijeve odbrane).⁴

¹ Transkript zasedanja, 18. januar 2023, str. 1903, redovi 5–13.

² F01306, specijalizovani branilac, *Thaçi Notice of Defence* /Obaveštenje Tačijeve odbrane/, 20. februar 2023.

³ F01331, specijalizovani branilac, *Joint Defence Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts* /Zajednički podnesak odbrane za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica/, 1. mart 2023, s prilogom A.

⁴ F01338, specijalizovani tužilac, *Prosecution Response to Taçi Notice of Defence (F01306)* /Odgovor tužilaštva na obaveštenje Tačijeve odbrane (F01306)/, 2. mart 2023.

5. Dana 6. marta 2023. Tačijeva odbrana zatražila je odobrenje da uloži repliku na odgovor tužilaštva na obaveštenje odbrane (u daljem tekstu: zahtev Tačijeve odbrane da joj se odobri ulaganje replike).⁵

6. Dana 9. marta 2023. panel je zaključio da odgovor tužilaštva na obaveštenje Tačijeve odbrane nije valjano pravno utemeljen i da nije valjano podnet, pa je zato odbacio zahtev Tačijeve odbrane da joj se odobri ulaganje replike.⁶

7. Dana 20. marta 2023. panel je održao statusnu konferenciju, na kojoj su strane u postupku detaljno raspravile pitanje nužne odbrane.⁷

8. Dana 31. marta 2023. tužilaštvo je odgovorilo na zajednički podnesak odbrane (u daljem tekstu: odgovor tužilaštva).⁸

9. Dana 11. aprila 2023. odbrana je uložila repliku na odgovor tužilaštva (u daljem tekstu: zajednička replika odbrane).⁹

II. IZNETA ARGUMENTACIJA

10. Odbrana traži da pretresni panel formalno primi na znanje pravosnažno utvrđene činjenice navedene u prilogu A uz zajednički podnesak odbrane (u daljem tekstu: predložene pravosnažno utvrđene činjenice).¹⁰ Odbrana tvrdi da

⁵ F01344, specijalizovani branilac, *Thaçi Defence Request for Leave to Reply to Prosecution Response to Taçi Notice of Defence* /Zahtev Tačijeve odbrane da joj se odobri ulaganje replike na odgovor tužilaštva na obaveštenje Tačijeve odbrane/, 6. mart 2023.

⁶ F01357, panel, *Decision on Taçi Defence Request for Leave to Reply to Prosecution Response to Taçi Notice of Defence* /Odluka o zahtevu Tačijeve odbrane da joj se odobri ulaganje žalbe na odgovor tužilaštva na obaveštenje Tačijeve odbrane/, 9. mart 2023, stavovi 9, 11–12.

⁷ Transkript zasedanja, 20. mart 2023, str. 2084–2101, 2103–2111, javno.

⁸ F01411, specijalizovani tužilac, *Prosecution Response to 'Joint Defence Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts'* /Odgovor tužilaštva na zajednički podnesak odbrane za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica/, 31. mart 2023, s prilogom 1.

⁹ F01442, specijalizovani branilac, *Joint Defence Reply to Prosecution Response to 'Joint Defence Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts'* /Zajednička replika odbrane na odgovor tužilaštva na zajednički podnesak odbrane za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica/, 11. april 2023, poverljivo (javna redigovana verzija zavedena je istog dana pod oznakom F01442/RED).

¹⁰ Zajednički podnesak odbrane, stavovi 1, 12, gde se upućuje na prilog A uz zajednički podnesak odbrane.

predložene pravosnažno utvrđene činjenice ispunjavaju uslove iz pravila 157 (i) zato što su o njima drugi sudovi na Kosovu ili Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju doneli pravosnažne odluke; (ii) zato što se odnose na sporna pitanja u tekućem postupku; i (iii) zato što se ne odnose na radnje i postupke za koje se optuženi terete u optužnici.¹¹

11. Tužilaštvo u odgovoru kaže da zajednički podnesak odbrane treba delimično odbaciti zato što najmanje 80 od 134 predložene pravosnažno utvrđene činjenice ne ispunjava uslove za formalno primanje na znanje iz pravila 157(2); razlozi za to detaljno su izneti u prilogu 1 uz odgovor tužilaštva.¹²

12. Odbrana traži da panel odbaci primedbe tužilaštva i da formalno primi na znanje predložene pravosnažno utvrđene činjenice.¹³

III. MERODAVNO PRAVO

A. USLOVI ZA FORMALNO PRIMANJE NA ZNANJE PRAVOSNAŽNO UTVRĐENIH ČINJENICA

13. Pravilo 157(2) glasi: „Na zahtev jedne od strana u postupku ili *proprio motu*, nakon što sasluša strane i, u odgovarajućim slučajevima, zastupnika žrtava panel može, u interesu pravičnog i ekspeditivnog suđenja, formalno da primi na znanje [pravosnažno utvrđene činjenice] iz drugih postupaka pred Specijalizovanim većima ili iz pravosnažnih postupaka pred drugim kosovskim sudovima ili iz drugih jurisdikcija koje se odnose na sporna pitanja u tekućem postupku, u meri u kojoj se one ne odnose na radnje i postupke optuženog za koje se tereti u optužnici.”

14. Pored toga, u relevantnoj sudskoj praksi navode se i drugi faktori relevantni za diskrecionu odluku panela o formalnom primanju na znanje predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica: (i) predložene činjenice su jasne, konkretne i

¹¹ Zajednički podnesak odbrane, stav 6.

¹² Odgovor tužilaštva, stavovi 1, 19, gde se upućuje na prilog 1 uz zahtev.

¹³ Zajednička replika odbrane, stav 17.

mogu se identifikovati; (ii) formulacija predloženih činjenica koju iznosi strana koja podnosi zahtev ne razlikuje se bitno od formulacije u presudi iz koje su te činjenice preuzete; (iii) u kontekstu u kom ih predlaže podnosilac zahteva, predložene činjenice nisu nejasne i ne obmanjuju; (iv) u predloženim činjenicama nema pravnih zaključaka ni kvalifikacija; (v) predložene činjenice nisu zasnovane na dogovoru strana u postupku iz kog su preuzete; i (vi) predložene činjenice nisu predmet još nerešene žalbe ili preispitivanja.¹⁴ Primenjujući svoje diskreciono pravo da odluči da li će formalno primiti na znanje neku predloženu činjenicu panel je načelno odbijao one činjenice koje se tiču suštine teze tužilaštva,¹⁵ kao i činjenice koje su preširoke, neodređene, tendenciozne ili nepotkrepljene.¹⁶ Osim toga, panel ima na umu i mogućnost da suprotna strana pokuša da pobije predloženu činjenicu i tako potroši vreme i resurse i osujeti cilj ekonomičnosti

¹⁴ V. npr. ICTY, *Prosecutor v. Hadžihasanović and Kubura*, IT-01-47-T, Trial Chamber II, Decision on Judicial Notice of Adjudicated Facts Following the Motions Submitted by Counsel for the Accused Hadžihasanović and Kubura on 20 January 2005 (u daljem tekstu: Hadžihasanović and Kubura Decision), 14. april 2005, str. 5; *Prosecutor v. Karadžić*, IT-95-5/18-T, Trial Chamber, Decision on Accused's Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts Related to Count One (u daljem tekstu: Karadžić 21 January 2014 Decision), 21. januar 2014, stav 6; *Prosecutor v. Popović et al.*, IT-05-88-T, Trial Chamber II, Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts with Annex (u daljem tekstu: Popović et al. Decision), 26. septembar 2006, stavovi 7–11, 14; *Prosecutor v. Blagojević and Jokić*, IT-02-60-T, Trial Chamber I, Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts and Documentary Evidence, 19. decembar 2003, stav 16; *Prosecutor v. Prlić et al.*, IT-04-74-PT, Trial Chamber II, Decision on Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts Pursuant to Rule 94(b) (u daljem tekstu: Prlić et al. Decision), 14. mart 2006, stav 12; *Prosecutor v. Krajišnik*, IT-00-39-PT, Trial Chamber I, Decision on Prosecution Motions for Judicial Notice of Adjudicated Facts and for Admission of Written Statements of Witnesses Pursuant to Rule 92 bis, 28. februar 2003, stav 14; *Prosecutor v. Mladić*, IT-09-92, Appeals Chamber, Decision on Ratko Mladić's Appeal Against the Trial Chamber's Decisions on the Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts (u daljem tekstu: Mladić Decision), 12. novembar 2013, stavovi 92, 94. Panel napominje da uslov da se predložene činjenice ne smeju odnositi na „radnje i postupke“ optuženog iz optužnice nije stvar diskrecionog odlučivanja već je to preduslov da bi se formalno primanje neke činjenice na znanje prema pravilu 157(2) Pravilnika uopšte uzelo u razmatranje.

¹⁵ V. ICTY, *Prosecutor v. Stanišić and Župljanin*, IT-08-91-T, Trial Chamber II, Decision Granting in Part Prosecution's Motions for Judicial Notice of Adjudicated Facts Pursuant to Rule 94(B) (u daljem tekstu: Stanišić and Župljanin Decision), 1. april 2010, stav 46; *Prosecutor v. Tolimir*, IT-05-88/2-A, Appeals Chamber, Judgement (u daljem tekstu: Tolimir Appeal Judgment), 8. april 2015, stavovi 33–35. V. takođe *Prosecutor v. Karadžić*, IT-95-5/18-T, Trial Chamber, Decision on Accused's Motions for Reconsideration of Decisions on Judicial Notice of Adjudicated Facts (u daljem tekstu: Karadžić 14 June 2010 Decision), 14. jun 2010, stav 20.

¹⁶ V. takođe *Prosecutor v. Hadžić*, IT-04-75-T, Trial Chamber, Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts and Documents (u daljem tekstu: Hadžić Decision), 23. maj 2013, stav 13.

sudskog postupka koji se želi postići pravilom 157(2).¹⁷

15. Panel napominje da pravilo 157(2) Pravilnika ima za cilj ekonomičnost sudskog postupka i stoga pretresnom panelu daje diskreciono pravo da formalno primi na znanje pravosnažno utvrđene činjenice iz drugih postupaka pred Specijalizovanim većima, ili iz pravosnažnih postupaka pred drugim kosovskim sudovima, ili pak iz postupaka pred drugim sudovima koji se odnose na sporna pitanja u tekućem postupku, čime se smanjuje vreme potrebno za izvođenje dokaza o činjenicama koje su u drugim postupcima već utvrđene ili se takvo izvođenje dokaza u potpunosti izbegava.¹⁸ No, panel istovremeno mora da garantuje da će se poštovati pravo optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje, kako je to utvrđeno pravilom 157(2) Pravilnika.¹⁹

16. Formalnim primanjem pravosnažno utvrđenih činjenica na znanje panel utvrđuje pravnu prezumpciju o tačnosti te činjenice i ona stoga ne mora ponovo da se dokazuje na suđenju.²⁰ Pošto se jedna takva prezumpcija može pobijati, druge strane u postupku mogu na suđenju da iznesu dokaz kojim osporavaju tačnost dotičnih činjenica. Panel ima diskreciono pravo da prihvati dokaze koji dopunjuju ili potkrepljuju činjenicu koja je već formalno primljena na znanje.²¹

B. NUŽNA ODBRANA KAO VID ODBRANE

17. Panel napominje da neke predložene pravosnažno utvrđene činjenice

¹⁷ V. npr. ICTY, *Popović et al. Decision*, stav 16; *Stanišić and Župljanin Decision*, stav 45.

¹⁸ KSC-BC-2020-05, F00191, pretresni panel I, Decision on Judicial Notice of Adjudicated Facts /Odluka o formalnom primanju na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica/ (u daljem tekstu: odluka u predmetu *Mustafa*), 7. septembar 2021, stav 9. V. takođe *Karadžić 21 January 2014 Decision*, stav 4; ICTR, *Prosecutor v. Bagosora et al.*, ICTR-98-41-A, Appeals Chamber, *Decision on Anatole Nsengiyumva's Motion for Judicial Notice*, 29. oktobar 2010, stav 10.

¹⁹ Odluka u predmetu *Mustafa*, stav 9. V. takođe *Mladić Decision*, stav 24.

²⁰ V. npr. ICTY, *Prosecutor v. Perišić*, IT-04-81-PT, Trial Chamber I, *Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice of Facts Relevant to the Srebrenica Crime Base*, 22. septembar 2008, stav 21; *Prosecutor v. Popović et al.*, IT-05-88-A, Appeals Chamber, *Judgement*, 30. januar 2015, stav 620; *Stanišić and Župljanin Decision*, stav 25.

²¹ V. npr. *Tolimir Appeal Judgment*, stav 25–26.

počivaju na pretpostavci da su to dokazi relevantni za odbranu zasnovanu na tezi o nužnoj odbrani od (nekih) optužbi.²² U vezi s tim predloženim pravosnažno utvrđenim činjenicama panel primećuje da Tačijeva odbrana tvrdi da je g. Tači tokom čitavog inkriminisanog perioda preduzimao mere (i) kako bi reagovao na neposrednu i protivzakonitu primenu sile koju su vršile snage povezane sa Saveznom Republikom Jugoslavijom i Republikom Srbijom (dalje u tekstu: srpske snage) i (ii) kako bi odbranio zaštićena lica i imovinu, uključujući civilno stanovništvo Kosova,²³ te da su njegovi postupci bili srazmerni opasnosti koja je pretila od srpskih snaga.²⁴ Tačijeva odbrana tvrdi da se pravni osnov za pozivanje na nužnu odbranu može naći u međunarodnom običajnom pravu, što je vidljivo u članu 31(1)(c) i (d) Statuta Međunarodnog krivičnog suda (u daljem tekstu: MKS) i potvrđeno u prvostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez* Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ).²⁵ Tačijeva odbrana tvrdi da se u pravnom smislu odbranom koja se poziva na nužnu odbranu isključuje krivična odgovornost g. Tačija za krivična dela i vidove odgovornosti koji mu se optužnicom stavljaju na teret.²⁶ Zato Tačijeva odbrana traži da se g. Tači oslobodi krivice po svim tačkama optužnice.²⁷ U konkretnom kontekstu, Tačijeva odbrana smatra da pozivanje na nužnu odbranu omogućava prihvatanje nekih predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica koje su relevantne da bi se takva odbrana potkrepila.

18. Prema pravilu 95(5), u roku koji odredi sudija za prethodni postupak, odbrana obaveštava specijalizovanog tužioca o svojoj nameri da iznese odbranu

²² Zajednički podnesak odbrane, stav 9, gde se upućuje na predložene pravosnažno utvrđene činjenice 37–105.

²³ Obaveštenje Tačijeve odbrane, stav 2.

²⁴ Obaveštenje Tačijeve odbrane, stav 2.

²⁵ Obaveštenje Tačijeve odbrane, stav 3, gde se upućuje na ICTY, *Prosecutor v. Kordić and Čerkez*, IT-95-14/2-T, Trial Chamber, Judgement (u daljem tekstu: Kordić and Čerkez Trial Judgment), 26. februar 2001, stavovi 450–451.

²⁶ Obaveštenje Tačijeve odbrane, stav 4.

²⁷ Obaveštenje Tačijeve odbrane, stav 4.

alibijem ili po nekom drugom osnovu kojim se isključuje krivična odgovornost, uključujući smanjenu uračunljivost ili neuračunljivost, intoksikaciju, krajnju nuždu, prisilu i stvarnu ili pravnu zabludu.²⁸ Ni Zakonom ni Pravilnikom nužna odbrana nije konkretno predviđena kao vid odbrane. Međutim, u Krivičnom zakoniku Kosova koncept „odbrane iz nužde“ postoji, i to u značenju koje odbrana apostrofira.²⁹ Pretresno veće MKSJ-a koje je postupalo u predmetu *Kordić i Čerkez* smatralo je da u međunarodnom običajnom pravu nužna odbrana postoji kao vid odbrane³⁰ i opisalo ga kao jedno od opštih načela krivičnog prava.³¹ Ovaj panel pak napominje da je Međunarodni vojni sud u predmetu *Krupp* uporedio odbranu „iz krajnje nužde“ i nužnu odbranu na način iz kog je jasno da bi taj sud nužnu odbranu smatrao primenjivom u slučaju optužbi za ratne zločine.³² I na kraju, panel primećuje da se nužna odbrana zaista razmatrala u jednom broju suđenja za ratne zločine³³ i da taj vid odbrane pred MKS-om važi kao jedan od osnova za isključenje krivične odgovornosti.³⁴

19. Polazeći od navedenog, panel zaključuje da u običajnom pravu nužna odbrana postoji kao vid odbrane i da optuženi kojima se sudi pred sudovima na Kosovu imaju pravo da se pozovu na nju, a da optuženi pred Specijalizovanim većima imaju pravo na jednakost pred zakonom. Zato panel zaključuje da je nužna odbrana validan vid odbrane pred ovim sudom.³⁵

20. Pre svega, panel mora da razmotri pitanje koja strana u postupku ima obavezu da pokaže (odnosno pobije) postojanje tog vida odbrane. Iz pomenute prakse vidi se da je u svakom predmetu odbrana bila ta koja je ukazivala na

²⁸ Kurziv dodat.

²⁹ Član 12 Krivičnog zakonika Kosova iz 2019.

³⁰ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stavovi 448–452.

³¹ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 449.

³² LRTWC, tom X, str. 148. V. takođe LRWTC, tom 15, 177, gde se polazi od istog tumačenja.

³³ V. npr. LRTWC, tom III, str. 77, 78 i 79–80; tom V, str. 73 i 76; tom XIII, str. 149–50; tom XIV, str. 129. V. takođe *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stavovi 448–452.

³⁴ Statut MKS, član 31(1)(c).

³⁵ Članovi 3(2)(d) i (3) i 12 Zakona.

postojanje okolnosti koje opravdavaju pozivanje na takav vid odbrane. Isto je smatralo i Žalbeno veće MKSJ-a u predmetu *Kordić i Čerkez* kada je izjavilo da je „na optuženom“ da pokaže „postojanje samoodbrane odnosno njen domašaj”.³⁶ Drugim rečima, odbrana je strana u postupku na kojoj je da dokaže postojanje nužne odbrane. Razume se, obavezu da dokaže obeležja krivičnih dela iz optužnice, vidove odgovornosti i na kraju individualnu krivičnu odgovornost optuženog i dalje jednako snosi tužilac.³⁷

21. Da bi se utvrdilo da li su dokazi odbrane relevantni za tvrdnju o postojanju nužne odbrane, treba razumeti obeležja tog vida odbrane. Za početak se mora povući razlika između pitanja kada je zakonito da država iz nužne odbrane pribegava sili prema drugoj državi³⁸ i pitanja da li nužna odbrana može biti vid odbrane u krivičnom postupku.³⁹ u prvom slučaju postupci države regulišu se prema *jus ad bellum*, dok se u drugom pitanje zakonitosti nečijih postupaka razmatra sa stanovišta krivičnog prava. S tim u skladu,

³⁶ ICTY, *Prosecutor v. Kordić and Čerkez*, IT-95-14/2-A, Appeals Chamber, Judgement (u daljem tekstu: *Kordić and Čerkez Appeal Judgment*), 17. decembar 2004, stavovi 835–838.

³⁷ Član 21(3) Zakona; pravilo 140 Pravilnika. V. takođe ICTY, *Prosecutor v. Orić*, IT-03-68-T, Trial Chamber II, Order Concerning Guidelines on Evidence and the Conduct of Parties During Trial Proceedings, 21. oktobar 2004, str. 4; *Prosecutor v. Halilović*, IT-01-48-T, Trial Chamber I, Decision on Motion for Prosecution Access to Defence Documents Used in Cross-Examination of Prosecution Witnesses, 9. maj 2005, stav 9; *Prosecutor v. Delalić et al.*, IT-96-21-T, Trial Chamber, Judgement (u daljem tekstu: *Čelebići Trial Judgment*), 16. novembar 1998, stavovi 599, 601; *Prosecutor v. Krnojelac*, IT-97-25-T, Trial Chamber II, Decision on the Defence Preliminary Motion on the Form of the Indictment, 24. februar 1999, stav 60; ICTR, *Musema v. Prosecutor*, ICTR-96-13-A, Appeals Chamber, Judgement, 16. novembar 2001, stav 200; *Zigiranyirazo v. Prosecutor*, ICTR-01-73-A, Appeals Chamber, Judgement, 16. novembar 2009, stav 75; *Prosecutor v. Ntagerura et al.*, ICTR-99-46-A, Appeals Chamber, Judgement, 7. jul 2006, stav 170; *Prosecutor v. Kayishema and Ruzindana*, ICTR-95-1-A, Appeals Chamber, Judgment (Reasons), 1. jun 2001, stav 107; SCSL, *Prosecutor v. Taylor*, SCSL-03-1-T, Trial Chamber II, Judgement, 26. april 2012, stav 180; Statut MKS, član 66.

³⁸ V. npr. ICJ, *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion* (u daljem tekstu: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*), I.C.J. Reports 1996, str. 226, stav 42. V. takođe ICRC, Commentary on Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) (u daljem tekstu: ICRC Commentary), 8. jun 1977, 1125 UNTS 3, stav 1927.

³⁹ V. takođe ICTY, *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, IT-04-82-A, Appeals Chamber, Judgement (u daljem tekstu: *Boškoski and Tarčulovski Appeal Judgment*), 19. maj 2010, stav 31, fusnota 116 (gde se kaže da član 51 Povelje Ujedinjenih nacija nije relevantan za taj predmet zato što se u optužnici ne navodi da je sporna operacija bila usmerena protiv aktivnosti druge države).

pitanje legitimnosti odluke da se pribegne sili nije relevantno za utvrđivanje individualne krivične odgovornosti za kršenje međunarodnog humanitarnog prava; [...] „to da li je naređenje za neki napad izdato iz preventivnih, odbrambenih ili ofanzivnih razloga nebitno je s pravnog stanovišta [...]. Pitanje koje treba razmotriti jeste da li je način na koji je izvedena vojna akcija [tokom oružanog sukoba] bio kažnjiv ili nije”.⁴⁰

Drugim rečima, to da je strana u oružanom sukobu postupala u nužnoj odbrani ne znači samo po sebi da se pritom izvršena krivična dela ne mogu okvalifikovati kao teška povreda međunarodnog humanitarnog prava.⁴¹

22. Da bi nužna odbrana mogla da se iznese kao vid odbrane u slučaju optužbi za međunarodna krivična dela, moraju biti ispunjeni veoma strogi uslovi. To ukazuje na značaj koji međunarodna zajednica pridaje tim osnovnim zabranama.⁴² Pretresno veće MKSJ-a u predmetu *Kordić i Čerkez* zaključilo je da nužna odbrana može da posluži kao vid odbrane kod određenih radnji koje predstavljaju „razumnu, nužnu i srazmernu reakciju na napad”,⁴³ i dodalo da član 31(1)(c) Statuta MKS-a sadrži sledeća dva uslova: (i) radnja mora biti reakcija na „neposrednu i protivpravnu upotrebu sile” u okviru napada na „zaštićene” osobe ili imovinu i (ii) odbrana mora biti „srazmerna stepenu opasnosti”.⁴⁴ Pretresno veće u predmetu *Kordić* naglasilo je da se argumentacija koja se poziva na nužnu odbranu uvek mora oceniti „na osnovu relevantnih činjenica i konkretnih okolnosti svake od optužbi”, te da to što je navodni izvršilac krivičnog dela učestvovao u „odbrambenoj operaciji” samo po sebi nije osnov za isključenje krivične odgovornosti.⁴⁵ Isto pretresno veće istaklo je i da „vojne operacije [koje se vrše u nužnoj odbrani] ne predstavljaju opravdanje za teška kršenja

⁴⁰ ICTY, *Prosecutor v. Đorđević*, IT-05-87/1-T, Trial Chamber II, Public Judgement with Confidential Annex (Volume II of II), 23. februar 2011, stav 2053. V. takođe *Boškoski and Tarčulovski Appeal Judgment*, stavovi 31–32, fusnota 116; *Prosecutor v. Martić*, IT-95-11-A, Appeals Chamber, Judgement (u daljem tekstu: *Martić Appeal Judgment*), 8. oktobar 2008, stav 268; *Kordić and Čerkez Appeal Judgment*, stav 812; *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 452.

⁴¹ ICTY, *Boškoski and Tarčulovski Appeal Judgment*, stav 31.

⁴² *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 452. V. takođe *Martić Appeal Judgment*, stav 268.

⁴³ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 449.

⁴⁴ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 451. V. takođe Statut MKS, član 31(1)(c).

⁴⁵ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 452. V. takođe gore, stav 21.

međunarodnog humanitarnog prava.”⁴⁶

23. To znači da nužna odbrana kao vid odbrane ima sledeća obeležja. Prvo, da bi radnja izvršena u nužnoj odbrani bila zakonita, ona mora predstavljati reakciju na neposrednu i protivzakonitu primenu sile protiv lica ili predmeta koje zakon štiti od takvog napada.⁴⁷ Drugo, takva radnja mora biti razumna u kontekstu opasnosti koja pretila, a ne posledica situacije koju je, pritom teško kršeći zakon, prouzrokovao sam izvršilac radnje.⁴⁸ Treće, prema uslovu srazmernosti sila protiv zaštićenog lica ili predmeta može se primeniti samo ako ne postoji razumna alternativa, i to u minimalnom stepenu koji je neophodan i razumno dostupan licu koje silu primenjuje.⁴⁹ Sila se može primeniti samo da bi lice sebe (ili drugo lice ili predmet koje uživa pravo na zaštitu) zaštitilo od štete, i to samo kao krajnje sredstvo.⁵⁰ Na primer, oduzimanje ljudskog života opravdano je u nužnoj odbrani samo kao krajnje sredstvo ako u datim okolnostima ne postoji razumna alternativa.⁵¹

24. Osim toga, nužna odbrana ne može se koristiti da bi se opravdalo kršenje zabrane koja je sa stanovišta međunarodnog prava apsolutna. Tako je, na primer, pretresno veće MKSJ-a u predmetu *Martić* napomenulo da je, prema međunarodnom pravu, zabrana napada na civile apsolutna, te da se radnje optuženog ne mogu pravdati tvrdnjom da je vojna akcija preduzeta u nužnoj odbrani.⁵² Isto bi se moglo reći i za krivična dela proizašla iz radnji za koje u

⁴⁶ *Kordić and Čerkez Trial Judgment*, stav 452.

⁴⁷ V. član 31(1)(c) Statuta MKS.

⁴⁸ Na primer, odgovor na odmazdu ne može se pravdati kao nužna odbrana ako je strana koja to traži izvršila tešku povredu međunarodnog humanitarnog prava i time izazvala odmazdu suprotne strane. V. United Nations War Crimes Commission, Law Reports of Trials of War Criminals (u daljem tekstu: LRTWC), tom XIV, str. 136–137, tom XV, str. 181.

⁴⁹ LRTWC, tom I, str. 1–21, na str. 11–12, 15–16.

⁵⁰ V. npr. LRTWC, tom III, str. 77–80, tom XIII, str. 149–150.

⁵¹ LRWTC, tom 15, str. 177. V. takođe LRTWC, tom III, str. 77–80; LRTWC, tom XIII, str. 149–50.

⁵² *Martić Appeal Judgment*, stav 268. U vezi sa pravom država da u nužnoj odbrani pribegnu sili protiv druge države u kontekstu imperativnih normi međunarodnog prava primenjuju se sličan princip i ograničenja. V. International Law Commission, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (u daljem tekstu: DARSIVA), novembar 2001, dodatak br. 10 (A/56/10), član 26 (i prateći komentari). Iz toga se može zaključiti da država ne može da se pozove na nužnu odbranu kako bi opravdala radnje kojima je izvršila tešku povredu međunarodnog

međunarodnom pravu važi apsolutna zabrana, na primer za mučenje.⁵³

25. Polazeći od navedenog, dokaz za koji se tvrdi da je relevantan za dokazivanje nužne odbrane dopušten je ako se njime dokazuje jedno ili više iznetih obeležja takvog vida odbrane. Isto *a priori* važi i za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica za koje se tvrdi da su relevantne za dokazivanje nužne odbrane.

26. I na kraju, panel napominje da Tačijeva odbrana tvrdi da je nužna odbrana relevantna za ocenjivanje zakonitosti radnji koje tužilaštvo pripisuje g. Tačiju.⁵⁴ Što se tiče teze same odbrane, predložene pravosnažno utvrđene činjenice, zasnovane na tvrdnji o nužnoj odbrani kao obrazloženju u prilog zakonitosti radnji g. Tačija, mogle bi se izuzeti na osnovu pravila 157(2) kojim se zabranjuje formalno primanje na znanje činjenica u vezi s radnjama i postupcima za koje se optuženi tereti u optužnici.⁵⁵ Međutim, panel u ovom trenutku ne mora da odlučuje o tom pitanju, budući da odbrana predložene pravosnažno utvrđene činjenice iznosi i po drugim osnovima i s drugim obrazloženjima.⁵⁶

humanitarnog prava. V. npr. ICJ, Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, stav 42; ICRC Commentary, stav 1927; DARSIIWA, član 21 (i prateći komentari).

⁵³ V. npr. ICTY, *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T, Trial Chamber II, Judgement, 10. decembar 1998, stavovi 144, 153, 156; Čelebići Trial Judgment, stavovi 453–54; *Prosecutor v. Kunarac et al.*, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, Trial Chamber, Judgement, 22. februar 2001, stav 466; *Prosecutor v. Stanišić and Župljanin*, IT-08-91-T, Trial Chamber II, Judgement (Volume 1 of 3), 27. mart 2013, stav 52; *Prosecutor v. Krnojelac*, IT-97-25-T, Trial Chamber II, Judgement, 15. mart 2002, stav 182; *Prosecutor v. Delalic et al.*, IT-96-21-A, Appeals Chamber, Judgement, 20. februar 2001, stav 172, fusnota 225; *Prosecutor v. Naletilić and Martinović*, IT-98-34-T, Trial Chamber, Judgement, 31. mart 2003, stav 336; *Prosecutor v. Simić et al.*, IT-95-9-T, Trial Chamber II, Judgement, 17. oktobar 2003, stav 34; ECCC, *Prosecutor v. Duch*, 001/18-07-2007/ECCC/TC, Judgement, 26. jul 2010, stav 352; *Prosecutor v. Nuon Chea & Khieu Samphân*, 002/19-09-2007/ECCC/TC, Case 002/01 Judgment, 7. avgust 2014, stav 702; ICC, *Situation in the Islamic Republic of Afghanistan*, Public Redacted Version of "Request for Authorisation of an Investigation Pursuant to Article 15", 20 November 2017, ICC-02/17-7-Conf-Exp, ICC-02/17-7-Red, 20. novembar 2017, stavovi 347–349, 354; AEC, *Prosecutor v. Habré*, Judgement, 30. maj 2016, stav 1541. V. takođe ECtHR, *Nada v. Switzerland*, 10593/08, Judgment [GC], 12. septembar 2012, stav 47; *Al-Adsani v. United Kingdom*, 35763/97, Judgment, 21. novembar 2001, stav 61; ICJ, *Questions Relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, I.C.J. Reports 2012, str. 422, stav 99.

⁵⁴ V. gore, stav 17.

⁵⁵ V. gore, stav 13.

⁵⁶ Zajednički podnesak odbrane, stav 9.

27. Panel je predložene pravosnažno utvrđene činjenice razmotrio u skladu s iznetom analizom.

28. Osim toga, panel napominje da će strane u postupku na kraju suđenja (i/ili pošto odbrana odustane od izvođenja dokaza) dobiti priliku da se u potpunosti izjasne o relevantnim pravnim i činjeničnim aspektima načina na koji se realizovala tvrdnja o nužnoj odbrani u odnosu na činjenice u ovom predmetu. Veće će stoga sledeće preliminarne zaključke izneti isključivo za potrebe odlučivanja o pitanju da li se pokazalo da ijedna pravosnažno utvrđena činjenica predložena od strane odbrane ulazi u materijalni okvir tvrdnje o nužnoj odbrani, koju je iznela Tačijeva odbrana.

C. PREDLOŽENA PRAVOSNAŽNO UTVRĐENA ČINJENICA O POSTOJANJU, PRIRODI I VREMENSKOM OKVIRU ORUŽANOG SUKOBA

29. Odbrana traži da panel formalno primi na znanje sledeću činjenicu koju su pravosnažno utvrdila dva suda na Kosovu:

Na Kosovu se vodio oružani sukob koji je trajao do 9. juna 1999, kad su se NATO i SRJ sporazumeli oko uslova međunarodnog mirovnog plana.⁵⁷

30. Iz ovog proističu dva pitanja: (i) da li je panel ovlašćen da formalno primi na znanje zaključak o postojanju, prirodi i vremenskom okviru oružanog sukoba; i (ii) ako jeste, na koji način da primeni svoje diskreciono pravo dok odlučuje da li da predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu formalno primi ili ne primi na znanje.⁵⁸

⁵⁷ Zajednički podnesak odbrane, prilog A, predložena pravosnažno utvrđena činjenica 133.

⁵⁸ Što se tiče diskrecionog prava panela u toj stvari, v. pravilo 157(2) Pravidnika („može, u interesu pravičnog i ekspeditivnog suđenja”). V. takođe ICTY, *Prosecutor v. Mladić*, IT-09-92-AR73.1, Appeals Chamber, Decision on Ratko Mladić's Appeal Against the Trial Chamber Decisions on the Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts, 12. novembar 2013, stav 24; *Nikolić v. Prosecutor*, IT-02-60/1-A, Appeals Chamber, Decision on Appellant's Motion for Judicial Notice, 1. april 2005, stav 11; *Prosecutor v. Milosević*, IT-02-54-AR73.5, Appeals Chamber, Decision on the Prosecution's Interlocutory Appeal Against the Trial Chamber's 10 April 2003 Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice

31. Panel primećuje da odluka o postojanju, prirodi i vremenskom okviru oružanog sukoba obuhvata činjenična i pravna pitanja.⁵⁹ Panel dodaje i da pravilo 157(2), kao što je već rečeno, po svemu sudeći ograničava mogućnosti panela da formalno primi na znanje zaključke o činjenicama.⁶⁰

32. U prilog takvom tumačenju pravila 157(2) idu jurisprudencija i praksa povezana s formalnim primanjem na znanje postojanja, prirode i vremenskog okvira oružanog sukoba. Prvo, u predmetu *Mustafa* pretresni panel I formalno je primio na znanje činjenice relevantne za utvrđivanje postojanja, prirode i vremenskog okvira oružanog sukoba ili izvođenje zaključaka o tome, ali nije formalno primio na znanje zaključke drugih sudova o stvarnom postojanju, prirodi i vremenskom okviru jednog takvog sukoba.⁶¹ Sličan pristup je u svojoj sudskoj praksi primenjivao i MKSJ.⁶² Naime, MKSJ jasno kaže da to što neki činjenični zaključak sadrži i pravnu terminologiju ne znači nužno da se on ne može formalno primiti na znanje, ali da se zaključci koji su suštinski pravne prirode,

of Adjudicated Facts, 28. oktobar 2003, str. 4; *Prlić et al. Decision*, stav 9; *Hadžihasanović and Kubura Decision*, str. 4; *Karadžić 14 June 2010 Decision*, stav 15; *Prosecutor v. Karadžić*, IT-95-5/18-T, Trial Chamber, *Decision on Accused's Third Motion for Reconsideration of Decision on Judicial Notice of Adjudicated Facts*, 14. septembar 2010, stav 8; *Popović et al. Decision*, stav 15; *Stanišić and Župljanin Decision*, stav 45; *Hadžić Decision*, stav 13.

⁵⁹ V. F01337, pretresni panel II, *Decision on Tači Defence Motion to Narrow the Charges in the Indictment* /Odluka o zahtevu Tačijeve odbrane da se suzi opseg optužbi u optužnici/ (u daljem tekstu: odluka o zahtevu da se suzi opseg optužbi), 2. mart 2023, stav 19; F00026, sudija za prethodni postupak, *Decision on the Confirmation of the Indictment Against Hashim Tači, Kadri Veseli, Rexhep Selimi and Jakup Krasniqi* /Odluka o potvrđivanju optužnice protiv Hašima Tačija, Kadrija Veseljija, Redžepa Seljimija i Jakupa Krasničija/, 26. oktobar 2020, strogo poverljivo i *ex parte*, stav 89 (poverljiva redigovana verzija zavedena je 19. novembra 2020, F00026/CONF/RED, a javna redigovana verzija 30. novembra 2020, F00026/RED); ICTY, *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, IT-04-82-PT, Trial Chamber II, *Decision on Johan Tarčulovski's Motion Challenging Jurisdiction*, 1. jun 2005, stav 11; *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, IT-04-82-AR72.1, Appeals Chamber, *Decision on Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 22. jul 2005, stav 13; *Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, IT-04-82-T, Trial Chamber II, *Decision on Boškoski Defence Motion for Admission of Exhibits from the Bar Table - "Armed Conflict" and Related Requirements under Article 3 of the Statute*, 27. februar 2008, stav 6; *Prosecutor v. Gotovina et al.*, IT-06-90-PT, Trial Chamber I, *Decision on Several Motions Challenging Jurisdiction*, 19. mart 2007, stav 42.

⁶⁰ V. gore, stav 13.

⁶¹ Odluka u predmetu *Mustafa*, stavovi 12–14. V. takođe KSC-BC-2020-05, F00144, Prosecution's Motion for judicial Notice of Adjudicated Facts /Podnesak tužilaštva za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica/, 30. jun 2021, s prilogom 1.

⁶² Pravilo 94(B) Pravilnika MKSJ.

zaključci u kojima se ukazuje na prevashodno pravne okolnosti ili zaključci koji sadrže pravnu kvalifikaciju činjenica ne mogu formalno primiti na znanje.⁶³ To naročito važi za zaključke o opštim ili kontekstualnim obeležjima iz članova 3 i 5 Statuta MKSJ-a, pa tako i o pitanju postojanja, prirode i vremenskog okvira oružanog sukoba.⁶⁴ Panel ima u vidu sudsku praksu Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu i Specijalnog suda za Sijera Leone, u okviru koje su pojedina veća formalno primala na znanje postojanje (i/ili prirodu) oružanog sukoba, a ne samo činjenice relevantne za izvođenje zaključka o njegovom postojanju.⁶⁵ Ne ulazeći u opravdanost takvog pristupa ni u pitanje da li je on u skladu s prezumpcijom nevinosti i odgovornostima panela (*iura novit curia*), ovaj panel zaključuje da se predmeti u kojima se odlučivalo na Međunarodnom krivičnom sudu za Ruandu i Specijalnom sudu za Sijera Leone razlikuju od ovog predmeta. Oba ta suda imala

⁶³ V. npr. *Prosecutor v. Lukić and Lukić*, IT-98-32/1-T, Trial Chamber III, Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts (u daljem tekstu: *Lukić and Lukić Decision*), 22. avgust 2008, stavovi 24–25; *Prosecutor v. Prlić et al.*, IT-04-74-T, Trial Chamber III, *Decision on Prosecution Motions for Judicial Notice of Adjudicated Facts of 14 and 23 June 2006*, 7. septembar 2006, stav 23; *Prosecutor v. Šešelj*, IT-03-67-T, Trial Chamber III, *Decision on the Prosecution Motion to Take Judicial Notice of Facts Under Rule 94(B) of the Rules of Procedure and Evidence*, 10. decembar 2007, stav 15. V. takođe *See also Prosecutor v. Stanišić and Simatović*, IT-03-69-T, Trial Chamber I, *Decision on Second Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts*, 28. januar 2010, stavovi 24, 39–43.

⁶⁴ Što se tiče opštih/kontekstualnih obeležja člana 3 Statuta MKSJ-a (ratni zločini), v. npr. *Lukić and Lukić Decision*, stav 25; *Prosecutor v. Simić et al.*, IT-95-9-T, Trial Chamber, *Decision on the Pre-Trial Motion by the Prosecution Requesting the Trial Chamber to Take Judicial Notice of the International Character of the Conflict in Bosnia-Herzegovina*, 25. mart 1999, str. 4–5; *Prosecutor v. Sikirica et al.*, IT-95-8-T, Trial Chamber, *Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts*, 27. septembar 2000, str. 5–6. Što se pak tiče opštih obeležja člana 5 Statuta MKSJ-a (zločini protiv čovečnosti), v. takođe *Prosecutor v. Mladić*, IT-09-92-PT, Trial Chamber I, *First Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts*, 28. februar 2012, stav 38.

⁶⁵ ICTR, *Prosecutor v. Semanza*, ICTR-97-20-T, Trial Chamber III, *Judgement and Sentence*, 15. maj 2003, stav 281. V. takođe *Prosecutor v. Semanza*, ICTR-97-20-I, Trial Chamber III, *Decision on the Prosecutor's Motion for Judicial Notice and Presumption of Facts Pursuant to Rules 94 and 54*, 3. novembar 2000, stav 48, prilog A, stav 3; ICTR, *Semanza v. Prosecutor*, ICTR-97-20-A, Appeals Chamber, *Judgement*, 20. maj 2005, stavovi 191–192; ICTR, *Prosecutor v. Karemera et al.*, ICTR-98-44-AR73(C), Appeals Chamber, *Decision on Prosecutor's Interlocutory Appeal of Decision on Judicial Notice*, 16. jun 2006, stav 29; *Prosecutor v. Karemera et al.*, ICTR-98-44-AR73(C), Appeals Chamber, *Decision on Motions for Reconsideration*, 1. decembar 2006, stav 11; SCSL, *Prosecutor v. Norman et al.*, SCSL-2004-14-AR73, Appeals Chamber, *Decision on Appeal Against "Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice and Admission of Evidence"*, 16. maj 2005, stavovi 34–40; *Prosecutor v. Brima et al.*, SCSL-04-16-PT, Trial Chamber II, *Decision on the Prosecution Motion for Judicial Notice and Admission of Evidence*, 25. oktobar 2005, stavovi 29–31; *Prosecutor v. Sesay et al.*, SCSL-04-15-T, Trial Chamber I, *Judgement*, 2 March 2009, stav 969.

su nadležnost samo nad nemeđunarodnim oružanim sukobima,⁶⁶ dok je ovom sudu dodeljena odgovornost da u pravnom i činjeničnom smislu odgovori na pitanja da li je u relevantno vreme postojao oružani sukob i kakvi su bili njegova priroda i vremenski okvir.

33. Što se tiče drugog pitanja, panel napominje da strane u postupku i dalje raspravljaju o pitanju početka i kraja nemeđunarodnog oružanog sukoba relevantnog za ovaj predmet. Strane u postupku su se usaglasile da je na Kosovu najmanje u periodu od 30. novembra 1998. do 9. juna 1999. postojao oružani sukob između OVK, na jednoj strani, i srpskih i jugoslovenskih snaga, na drugoj,⁶⁷ ali se nisu usaglasile oko pitanja (i) da li je takav sukob postojao već u martu 1998. i (ii) da li je nastavio da postoji i posle juna 1999. (do septembra 1999).⁶⁸

34. Panel će svoje zaključke o tim pitanjima, zasnovane na svim dokazima prihvaćenim na suđenju, izneti u presudi.⁶⁹ Kako su to istakle i strane u postupku,

⁶⁶ V. Statut ICTR, član 4; Statut SCSL, članove 3–4. V. takođe United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 5 of Security Council Resolution 955 (1994)*, UN Doc. S/1995/134, 13. februar 1995, stav 11; United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone*, UN Doc. S/2000/915, 4. oktobar 2000, stavove 14–16, 22.

⁶⁷ CRSPD 213, 10. maj 2023. U odgovoru od 13. marta 2023. tužilaštvo je preciziralo da se složilo s tvrdnjom da je u tom periodu postojao nemeđunarodni oružani sukob, ali da „to ni na koji način ne utiče na stav tužilaštva da je tokom celog inkriminisanog perioda na Kosovu postojao nemeđunarodni oružani sukob”.

⁶⁸ F00709, specijalizovani tužilac, *Prosecution Submission of Corrected Pre-Trial Brief and Related Request /Podnesak tužilaštva s ispravljenim pretpretresnim podneskom i prateći zahtev/*, 24. februar 2022, sa strogo poverljivim i *ex parte* priložima 1 i 3 i poverljivim prilogom 2 i prilogom 1 (u daljem tekstu: pretpretresni podnesak tužilaštva), stavovi 697–701 (verzija pretpretresnog podneska tužilaštva s manjim brojem redakcija zavedena je 15. februara 2023. pod oznakom F01296/A01); F01049, specijalizovani branilac, *Selimi Defence Pre-Trial Brief /Pretpretresni podnesak Seljimićeve odbrane/*, 21. oktobar 2022, poverljivo, stavovi 177–181); F01050, specijalizovani branilac, *Pre-Trial Brief of Mr Hashim Thaçi /Pretpretresni podnesak g. Hašima Tačija/*, 21. oktobar 2022, poverljivo, stavovi 75–78 (javna redigovana verzija zavedena je 8. novembra 2022. pod oznakom F01050/RED); F01051, specijalizovani branilac, *Pre-Trial Brief of Jakup Krasniqi /Pretpretresni podnesak Jakupa Krasnićija/*, 21. oktobar 2022, poverljivo, stavovi 125–132; F01052/COR, specijalizovani branilac, *Corrected Version of the Pre-Trial Brief on Behalf of Kadri Veseli, with Confidential Annexes 1-3 (dated 21 October 2022, F01052) /Ispravljena verzija pretpretresnog podneska Kadrija Veselijija, s poverljivim priložimima 1–3, od 21. oktobra 2022, F01052/*, 25. oktobar 2022, stavovi 138–139 (javna redigovana verzija zavedena je 13. marta 2023. pod oznakom F01052/COR/RED); transkript zasedanja, 18. januar 2023, str. 1838–1855.

⁶⁹ V. odluka o zahtevu da se suzi opseg optužbi, stav 19.

različiti sudovi i veća doneli su različite zaključke o tačnom početku i kraju sukoba,⁷⁰ budući da su se bavili donekle različitim njegovim aspektima i/ili su na raspolaganju imali različite dokaze.

35. Zato bi panel, čak i da jeste imao ovlašćenje da formalno primi na znanje postojanje, prirodu ili vremenski okvir oružanog sukoba relevantnog za ovaj predmet, iskoristio svoje diskreciono ovlašćenje da odbije da to učini, iz razloga koje je već izneo.

IV. DISKUSIJA

A. IZJAŠNJENJA STRANA U POSTUPKU

36. Odbrana tvrdi da predložene pravosnažno utvrđene činjenice ispunjavaju uslove za formalno primanje na znanje, i to iz sledećih razloga: (i) „jasne [su], konkretne i mogu se identifikovati”; (ii) njihova formulacija ne razlikuje se bitno od formulacije u presudi iz koje su preuzete; (iii) u kontekstu u kom su navedene nisu nejasne i ne obmanjuju; (iv) nisu zasnovane na dogovoru strana u postupku iz kog su preuzete; i (v) nisu predmet još nerešene žalbe ili preispitivanja.⁷¹ Odbrana tvrdi (i) da se predložene pravosnažno utvrđene činjenice 1–36 odnose na istorijski kontekst oružanog sukoba; (ii) da se predložene pravosnažno utvrđene činjenice 37–105 odnose na pojedine napade na civile kosovske Albance u geografskoj i vremenskoj blizini događaja i optužbi u ovom predmetu a relevantne su za stepen organizovanosti i strukturu OVK u inkriminisanom periodu i za obaveštenje Tačijeve odbrane; (iii) da su predložene pravosnažno utvrđene činjenice 106–125 konkretno relevantne za stepen organizovanosti i strukturu OVK u inkriminisanom periodu, te su zato relevantne i za navode u ovom predmetu; i (iv) da se predložene pravosnažno utvrđene činjenice 126–134

⁷⁰ Engleski transkript zasedanja, 18. januar 2023, str. 1845–1846, 1851–1853.

⁷¹ Zajednički podnesak odbrane, stav 7.

odnose na postojanje i vremenski okvir oružanog sukoba između OVK i snaga bivše Savezne Republike Jugoslavije koje su se borile zajedno sa srpskim snagama, pa time i na kontekstualno obeležje ratnih zločina.⁷²

37. Tužilaštvo u odgovoru iznosi sledeće: (i) šezdeset dve predložene pravosnažno utvrđene činjenice koje se odnose na zločine srpskih snaga nisu relevantne za nužnu odbranu niti za organizaciju OVK i nije dovoljno tek tvrditi da one govore o kontekstu;⁷³ (ii) deset predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica delimično ili u potpunosti ponavljaju ili sažeto prikazuju dokaze, pa se zato ne može reći da predstavljaju činjenične dokaze;⁷⁴ (iii) osam predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica suštinski su pravne prirode;⁷⁵ (iv) trinaest predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica netačno su prenete, a deset predloženih činjenica dovode u zabludu, delom i zato što su izvučene iz konteksta, te se utoliko bitno razlikuju od formulacije date u prvobitnoj presudi;⁷⁶ (v) devet predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica je neodređeno i/ili neprecizno i ne ispunjava uslov da se činjenica mora odnositi na konkretan zaključak koji se može identifikovati, odnosno upućivati na delove ili stavove iz presude koji su predloženi za formalno primanje na znanje;⁷⁷ i (vi) u četiri predložene pravosnažno utvrđene činjenice koriste se formulacije koje ne predstavljaju izričite tvrdnje ili se zasnivaju na „negativnim zaključcima“, donetim u celini ili delom zbog nepostojanja ili manjka dokaza u datom predmetu.⁷⁸

38. Odbrana u replici tvrdi da tužilaštvo želi da se izuzmu dokazi o zločinima koje su nad kosovskim Albancima izvršile srpske snage uz tvrdnju da ti dokazi nisu relevantni, dok odbrana smatra da su u pitanju činjenice očigledno relevantne,

⁷² Zajednički zahtev odbrane, stavovi 8–11. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷³ Odgovor tužilaštva, stavovi 2–13. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷⁴ Odgovor tužilaštva, stavovi 2, 14. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷⁵ Odgovor tužilaštva, stavovi 2, 15. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷⁶ Odgovor tužilaštva, stavovi 2, 16. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷⁷ Odgovor tužilaštva, stavovi 2, 17. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

⁷⁸ Odgovor tužilaštva, stavovi 2, 18. V. takođe prilog 1 uz odgovor tužilaštva.

na primer, za kontekst pojedinih javnih izjava, za motivaciju boraca OVK i optuženih, te za osvetničku motivaciju pojedinih izvršilaca konkretnih krivičnih dela.⁷⁹ Odbrana se poziva na argument da se formulacije predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica ne razlikuju bitno od formulacija iznetih u prvobitnim presudama i da formulacija predloženih činjenica ne mora biti identična formulaciji iz prvobitne presude, već slična u svojoj suštini.⁸⁰ Odbrana tvrdi (i) da su činjenice jasne, konkretne i mogu se identifikovati i (ii) da tužilaštvo greši kad tvrdi da su neke činjenice formulisane na način koji ne predstavlja izričite tvrdnje ili da su zasnovane na „negativnim zaključcima“ koji su u celini ili delom doneti zbog nepostojanja ili manjka dokaza u datom predmetu.⁸¹

B. OPŠTE NAPOMENE

39. Panel je gore u tekstu izneo merodavne pravne odredbe i sad će ukratko izložiti kako ih je primenjivao u ovoj odluci. Prvo, panel je činjenice analizirao svaku pojedinačno. Ukoliko se predložena činjenica sastojala od nekoliko rečenica i/ili činjeničnih tvrdnji, panel je i njih razmatrao pojedinačno. Panel je proverio da li svaka predložena pravosnažno utvrđena činjenica ispunjava uslove iz Pravilnika i ako ih ispunjava, da li je možda ipak na osnovu vlastite diskrecije treba odbiti. U tom kontekstu, panel je vodio računa o tome da je strana koja podnosi zahtev dužna da dokaže da su ispunjeni uslovi iz Pravilnika.⁸² S tim u vezi, panel napominje da odbrana nije iznela argumente za svaku predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu pojedinačno već je svoje argumente razvrstala po

⁷⁹ Zajednička replika odbrane, stav 3. V. zajedničku repliku odbrane, stavove 4–12.

⁸⁰ Zajednička replika odbrane, stavovi 13–14.

⁸¹ Zajednička replika odbrane, stavovi 15–16.

⁸² V. ICTY, *Popović et al. Decision*, stav 21; *Prosecutor v. Milošević*, IT-98-29/1-T, Trial Chamber III, *Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts and Prosecution's Catalogue of Agreed Facts with Dissenting Opinion of Judge Harhoff*, 10. april 2007, stav 29; *Prosecutor v. Popović et al.*, IT-05-88-T, Trial Chamber, Judgment and Sentence, 10. jun 2010, stav 1611; *Tolimir Appeal Judgment*, stav 24.

opštim kategorijama.⁸³

40. Primenjujući svoje diskreciono pravo, panel je uzeo u obzir niz faktora. Prvo, panel je odbacio činjenice koje nisu u jasnoj i očiglednoj vezi sa spornim pitanjima u tekućem postupku. Ako predložena pravosnažno utvrđena činjenica, međutim, sadrži irelevantan materijal (na primer, dokaze o zločinima koje su izvršili Srbi) ali sadrži potencijalno relevantne informacije (na primer, podatke o operativnim kapacitetima srpskih snaga, koji bi mogli biti relevantni da bi se utvrdilo postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba), panel je odlučivao u korist strane koja je podnela zahtev i prihvatao one delove tih predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica koje je mogao da poveže s nekim pitanjem relevantnim u ovom predmetu. Ukoliko pak strana koja je podnela zahtev nije pokazala da takva veza postoji, panel je odbijao da takvu predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu primi na znanje.

41. Panel je iskoristio i svoje diskreciono pravo da odbije da formalno primi na znanje one predložene pravosnažno utvrđene činjenice koje su suviše tesno povezane s nekim važnim pitanjem o kom strane u postupku i dalje raspravljaju. Panel, naime, smatra da bi se formalnim primanjem na znanje takvih činjenica tek neznatno dobilo na vremenu i da o njima ne treba odlučivati na osnovu zaključaka koje su donele druge instance već na osnovu dokaza izvedenih pred ovim panelom.

42. Osim toga, panel je odbio da formalno primi na znanje nekoliko predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica koje su dvosmislene, nejasne, suviše uopštene, nedovoljno kontekstualizovane ili nedovoljno specifične da bi panelu bile od koristi prilikom utvrđivanja činjenica.

43. U nekoliko slučajeva panel je *proprio motu* preformulisao predložene pravosnažno utvrđene činjenice, bilo da bi ih dodatno uskladio s prvobitnom

⁸³ V. zajednički podnesak odbrane, stavove 8–11. V. takođe gore, stav 36.

formulacijom u zaključku suda koji ih je utvrdio, bilo da bi ih dopunio dodatnim informacijama iznetim u njima. Panel je takođe formalno primio na znanje one delove predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica koji su samo u tom delu ispunjavali uslove iz pravila 157(2) ili u slučajevima u kojima je panel rešio da iskoristi svoje diskreciono pravo da neke delove predloženih činjenica ne primi na znanje. Osim toga, panel je usvajao neznatne izmene u formulacijama koje je predložila odbrana ukoliko bi predložena pravosnažno utvrđena činjenica time postala razumljivija a suština prvobitnog zaključka ostala nepromenjena.⁸⁴

C. OCENA PREDLOŽENIH PRAVOSNAŽNO UTVRĐENIH ČINJENICA

44. Panel se uverio da sve predložene pravosnažno utvrđene činjenice potiču iz drugih postupaka pred Specijalizovanim većima ili iz pravosnažnih odluka koje su doneli drugi sudovi Kosova ili drugi sudovi.

45. Pošto je pojedinačno razmotrio sve predložene pravosnažno utvrđene činjenice, panel zaključuje da odbrana za nekoliko njih nije pokazala da se tiču spornih pitanja u tekućem postupku. Panel s tim u vezi ponavlja da krivična dela koja je izvršila suprotna strana nisu relevantna za ovaj predmet osim ako nisu od neposrednog značaja za neku činjenicu koja se u ovom predmetu razmatra.⁸⁵ Panel takođe podseća i na uslove za prihvatanje dokaza o nužnoj odbrani.⁸⁶ Ako iz argumentacije odbrane i iz same činjenice nije bilo jasno u kom je smislu ona relevantna za predmet, panel bi odbio da datu činjenicu primi na znanje. Konkretno, odbrana nije pokazala da se sledeće predložene pravosnažno utvrđene činjenice (ili njihovi delovi) odnose na sporna pitanja u tekućem postupku: 10, 15–18, 20–21, 27, 37, 38, 43, 46–48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59–61, 63–73, 74, 76–77, 78, 79–

⁸⁴ V. npr. prilog 1 ovoj odluci, pravosnažno utvrđenu činjenicu 770 (pravosnažno utvrđena činjenica 113 po predlogu odbrane), gde je formulacijom „od marta do septembra 1998. godine” zamenjena fraza „inkriminisani period” iz prvobitnog zaključka.

⁸⁵ Engleski transkript zasedanja, 16. decembar 2022, str. 1725–1726.

⁸⁶ V. gore, stavovi 21–25.

80, 81, 82–85, 87–105, 109 i 110.

46. Kao što je već rečeno, predložene pravosnažno utvrđene činjenice kojima odbrana potkrepljuje tvrdnju o nužnoj odbrani moraju ispunjavati uslove iz pravila 157(2), prema kom predložene pravosnažno utvrđene činjenice ne smeju da se odnose na radnje i postupke za koje se optuženi tereti u optužnici.⁸⁷ Panel smatra da se predložene pravosnažno utvrđene činjenice 121–122 mogu tumačiti kao činjenice koje se odnose na radnje i postupke optuženog. U onim delovima u kojim se te činjenice ne odnose na radnje i postupke za koje se optuženi tereti u optužnici, panel je iskoristio svoje diskreciono pravo da ni njih ne primi na znanje kako bi se ta pitanja mogla u potpunosti raspraviti na suđenju. Kod drugih predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica panel se uverio da se one ne odnose na radnje i postupke koji se optuženima stavljaju na teret u optužnici. Međutim, panel primećuje da se nekoliko predloženih činjenica tiče odgovornosti, nadležnosti i/ili ovlašćenja lica koja su, prema navodima tužilaštva, bila potčinjena optuženima ili su bila učesnici ili instrumenti u udruženom zločinačkom poduhvatu. Iako to nije automatski isključeno pravilom 157(2), panel je iskoristio svoje diskreciono pravo i odbio da formalno primi na znanje predložene pravosnažno utvrđene činjenice 114 i 117–118 kako bi o tim pitanjima moglo da se raspravi na suđenju i odluči na osnovu izvedenih dokaza.

47. Kao što je već rečeno, panel nije ovlašćen da formalno primi na znanje zaključke koji su suštinski pravne prirode, zaključke u kojima se ukazuje na prevashodno pravne okolnosti ili zaključke koji sadrže pravnu kvalifikaciju činjenica.⁸⁸ Panel je ustanovio da je jedan broj predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica (ili njihovih delova) ili pravne prirode i/ili da sadrži pravne zaključke koji izlaze iz okvira pravila 157(2) ili da je pak reč o činjenicama koje panel, koristeći svoje diskreciono pravo, odbija da formalno primi na znanje. To se odnosi

⁸⁷ V. gore, stavovi 13, 26.

⁸⁸ V. gore, stavovi 14, 32.

na predložene pravosnažno utvrđene činjenice 14, 15–17, 21, 120 i 133.

48. Panel je konstatovao i da nekoliko predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica nije dovoljno jasno ili da nije dovoljno kontekstualizovano ili dovoljno specifično da bi panelu bilo od koristi prilikom utvrđivanja činjenica. Zato je panel odbio da formalno primi na znanje predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu 58 i delove predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica 8 i 26.

49. Panel je takođe iskoristio svoje diskreciono pravo i odbio da formalno primi na znanje činjenice u vezi sa pitanjima o kojima strane u postupku i dalje raspravljaju i koje se tiču same biti predmeta, a posebno rada, organizacije i strukture OVK. To važi za predložene pravosnažno utvrđene činjenice 114, 116–125, 127, 130 i 131.

50. Dalje, panel je iskoristio svoje diskreciono pravo i odbio predložene pravosnažno utvrđene činjenice 22 i 134 zato što one prenose sadržaj dokumenta/dokaznog predmeta a ne stvarni zaključak nekog suda. Ukoliko želi da se pozove na sadržaj bilo kog takvog dokumenta, odbrana može da ga podnese u skladu s pravilom 138. Panel uz to napominje da se u predloženoj pravosnažno utvrđenoj činjenici 132 samo ponavlja predložena pravosnažno utvrđena činjenica 126, pa će zato formalno primiti na znanje samo predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu 126. Panel, dalje, primećuje i da se predložene pravosnažno utvrđene činjenice 6, 7, 26–36, 41, 44, 49, 53, 115, 129–131 i 134 u celini ili delimično podudaraju s pojedinim pravosnažno utvrđenim činjenicama koje je predložilo tužilaštvo a koje je ovaj panel već formalno primio na znanje.⁸⁹ U želji da izbegne ponavljanje pravosnažno utvrđenih činjenica koje su već formalno primljene na znanje i pošto je pažljivo pregledao razlike u formulaciji tih činjenica koje je

⁸⁹ F01534, panel, *Decision on Prosecution Motion for Judicial Notice of Adjudicated Facts with Annex 1 (Confidential) and Annex 2 (Public)* /Odluka o zahtevu tužilaštva za formalno primanje na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica, s poverljivim prilogom 1 i javnim prilogom 2/, 17. maj 2023. V. priloge 1–2, pravosnažno utvrđene činjenice 59, 76, 87, 139, 141–143, 145, 148, 154–156, 160, 162, 167, 169, 171, 186–188, 250, 277–278, 280–281, 305.

predložila odbrana, panel odbija da formalno primi na znanje predložene pravosnažno utvrđene činjenice 6, 7, 26–36, 41, 44, 49, 53, 115, 129–131 i 134.

51. I na kraju, panel je, kao što je već rečeno, *proprio motu* preformulisao neke predložene pravosnažno utvrđene činjenice kako bi one više bile u skladu s prvobitnim zaključcima. U pitanju su predložene pravosnažno utvrđene činjenice 1, 9, 11–12, 19, 39–40, 51 i 108. Panel je preformulisao i neke predložene pravosnažno utvrđene činjenice ili je odbio da formalno primi na znanje neke njihove delove ako je konstatovao da te predložene pravosnažno utvrđene činjenice (ili neki njihovi delovi) ne ispunjavaju uslove iz pravila 157(2). Konkretno, to se odnosi na predložene pravosnažno utvrđene činjenice 8, 13–14, 26, 38, 53, 55, 74, 78, 81 i 110.

52. Pošto je pojedinačno i detaljno ocenio svaku predloženu pravosnažno utvrđenu činjenicu, i u skladu s pravilom 157(2), panel zaključuje da se sledeće činjenice, u celosti ili delimično, a neke onako kako ih je panel preformulisao, mogu formalno primiti na znanje: 1–5, 8–9, 11–14, 19, 23–25, 38–40, 42, 45, 50–52, 55, 62, 74–75, 78, 81, 86, 106–108, 110–113, 126 i 128. Detalji u vezi s formalnim primanjem na znanje predloženih pravosnažno utvrđenih činjenica ili njihovih delova izneti su u prilogu 1 uz ovu odluku.

V. DISPOZITIV

53. Iz navedenih razloga panel

- a) **DELIMIČNO PRIHVATA** zajednički podnesak odbrane;
- b) **FORMALNO PRIMA NA ZNANJE**, u celini ili delimično, sledeće predložene pravosnažno utvrđene činjenice, uz izmene koje je naložio panel, a koje su iznete u prilogu 1 ovoj odluci: 1–5, 8–9, 11–14, 19, 23–25, 38–40, 42, 45, 50–52, 55, 62, 74–75, 78, 81, 86, 106–108, 110–113, 126 i 128; i

- c) **ODBIJA** da formalno primi na znanje sve preostale predložene pravosnažno utvrđene činjenice, u celini ili delimično, koje nisu navedene u prilogu 1 ovoj odluci.

/potpis na originalu/

Čarls L. Smit III,
predsedavajući sudija

Četvrtak, 18. maj 2023.

U Hagu, Holandija